

DE WAARDE EN BEPERKINGEN VAN *woordenlijsten voor de kleuterklas*

Werk je bewust aan woordenschat? En vind je het ook zo moeilijk om goede doelwoorden te kiezen? Ik geef je gelijk. Woorden selecteren is moeilijk, maar tegelijk ontzettend belangrijk, want de keuze van de doelwoorden bepaalt volgens mij mee de rijkdom van jouw thema (en omgekeerd). **Helena Taelman**

Over de auteur

HELENA Taelman

is lerarenopleider aan de hogeschool ODISEE te Aalst. Zij is de initiatiefnemer van de blog *Kleutergewijs*, en is betrokken bij verschillende taalprojecten.

RIJKE DOEL- WOORDEN IN EEN RIJK THEMA

Ik ben in een kleuterklas aan het observeren en hoor de juf vertellen: "Ah, maar jij hebt een mooie landingsbaan *ontworpen*. Waarvoor dient die boog daar?" De boog blijkt te dienen om een vliegende muis zacht te doen landen. "Ik ben *trots* op jou. Dat is een echte *uitvinding*, je hebt iets nieuws gemaakt dat nog niet bestond." Tijdens het tussendoortje verzinnen de juf en de kleuters een *uitvinding* om koekjes te eten zonder handen. Bingo! In mijn observatieschrift noteerde ik de rijke woorden '*ontwerpen*', '*uitvinding*' en '*trots*'. Dat het om deze rijke woorden ging, en niet om andere, kwam niet als een verrassing. De woorden stonden immers gepland als doelwoordenschat van deze week. Wel bijzonder was om vast te stellen hoe goed deze juf alle momenten aangreep om de doelwoorden in de gesprekken met haar kleuters te verweven.

Mijn ervaring is dat een rijk taalaanbod nog net iets gemakkelijker ontstaat als je weet welke doelwoorden je wil aanbieden. Je vertrekt van betekenisvolle activiteiten om de doelwoorden te introduceren, en bedenkt in welke andere situaties je ze terug kan laten komen. Meer nog, wanneer je de doelwoorden in de klas uithangt (met een prentje erbij) of op een thematafel plaatst, dan is het gemakkelijker om er op ongeplande momenten op terug te komen, de doelwoorden te verweven in rijke gesprekken met de kleuters, en er kleine woordspelletjes mee te verzinnen. Onderzoek toont aan dat woorden zo sneller en diepgaander beklijven bij de kleuters.

KLAKKELOOS DOELWOORDEN OVERNEMEN UIT EEN LIJSTJE?

Je vindt woordenlijstjes in methodes, op het internet, of in boeken. Er zijn er

voor anderstalige nieuwkomers (denk bijvoorbeeld aan de GO4TY!, met 40 basiswoorden), en er zijn basiswoordenlijsten. Die zijn zeker bruikbaar, maar toch kun je een woordenlijst het best niet zomaar klakkeloos overnemen, ook niet als die werd opgesteld door experts. Zij kennen immers jouw kleuters niet, en zij weten ook niet welke doelen jij met jouw thema wil verbinden. Wat zij wel goed kunnen beoordelen, is of het woord nuttig is voor de kleuters en niet te specialistisch. Daarmee verbind ik mijn eerste tip:

TIP 1. GEBUIK EEN WOORDENLIJST OM JE ERVAN TE VERZEKEREN DAT JOUW DOELWOORD NUTTIG EN BEGRIP- PELIJK IS VOOR DE KLEUTERS.

Dat is de belangrijkste reden waarom ik ook graag eens een dergelijke lijst raadpleeg. Het is niet gemakkelijk om het nut zelf te beoordelen, zeker niet als je je al een tijdje in een thema verdiept. Dan lijkt het alsof je niet aan het thema '*honden*' voorbij kan zonder te leren over '*husky's*' of '*muilkorven*'. Een echte expert weet op basis van taalanalyses of een woord nuttig is voor de school-

loopbaan en voldoende regelmatig opduikt. Om die reden is 'husky' geen goed doelwoord, en 'muilkorf' ook niet.

TIP 2. BEPERK HET AANTAL DOELWOORDEN.

Als je te veel woorden op hetzelfde moment bewust in de gesprekken met jouw kleuters wil verweven, is de kans groot dat je ze allemaal vergeet. 6 à 9 doelwoorden tegelijk kan je nog onthouden, zeker als je die ergens ophangt. Maar 30 tegelijk, dat valt niet meer te overzien.

TIP 3. SELECTEER ENKEL DE DOELWOORDEN DIE JE KLEUTERS NIET VANZELF ZOUDEN VERWERVEN TIJDENS JOUW THEMA.

Neem bijvoorbeeld niet het woord 'hond' in het thema 'honden'. Wat voor nut heeft het om dit woord bewust in de schijnwerpers te zetten, als het al vanzelf heel regelmatig in heel betekenisvolle activiteiten aan bod komt? En 'puppy's' zijn populair op tv, dus die kennen ze al.

TIP 4. SELECTEER DOELWOORDEN DIE STAAN VOOR BELANGRIJKE IDEEËN IN JOUW THEMA, MAAR KIJK OOK EEN BEETJE VERDER.

Kies woorden waaraan je een nieuw inzicht kan verbinden. Kies bijvoorbeeld in het thema 'honden' voor het woord 'dierenarts' omdat je aan kleuters het inzicht wil bijbrengen dat honden net als mensen ziek kunnen worden en dan verzorging nodig hebben. Meestal kom je zo bij themawoorden uit, maar naar mijn ervaring is het erg verrijkend om hieraan nog woorden toe te voegen die staan voor een (complex) gevoel of gedrag dat in het thema zou kunnen opduiken (een hond is 'jaloers' of 'gehoorzaam', ...) of algemene schooltaalwoordenschat. Trouwens, je kan tijdens



dit proces gerust woorden toevoegen die niet op het oorspronkelijke lijstje staan, maar wel essentieel zijn voor een bepaald inzicht dat je voor ogen hebt.

TIP 5. ZORG ERVOOR DAT DE DOELWOORDEN NIET TE DICHT BIJ ELKAAR LIGGEN.

Ga bij het thema 'honden' bijvoorbeeld niet voor 'wild' als je al het woord 'tam' koos. Ga niet voor 'puppy' als je het woord 'volwassen' koos. Kies geen woorden die zo hard met elkaar samenhangen dat je ze bijna als vanzelf samen zou gebruiken. De kans is immers groot dat de kleuters het woord 'puppy' vanzelf zullen oppikken als je bewust veel aandacht schenkt aan 'volwassen' honden en het verschil met hun jongere soortgenoten. Dus het ene woord streef je bewust na, en dan komt het andere woord er automatisch bij.

TIP 6. SELECTEER OOK BASISWOORDEN VOOR EEN KLEINE GROEP.

In elke klas is er wel een anderstalige nieuwkomer die er pas later bij kwam, of een erg taalzwakke kleuter die moeilijk nieuwe woorden oppikt. Zulke kleuters kan je vanaf het begin van het thema, of

misschien zelfs voordien, speels bekend maken met de essentiële basiswoorden van het thema, zodat ze meer uit hun ervaringen halen.

EN WAT ALS JE HET VANAF NUL ZELF MOET DOEN?

Natuurlijk is er niet altijd een woordenlijstje voorhanden bij jouw thema. Je kan ook zelf doelwoorden bij elkaar zoeken. Dat gaat best, als je inspiratie zoekt in de doelen, (informatieve) boeken en activiteiten van jouw thema. Jouw eigen brainstorm over het thema kan je bovendien ook altijd verrijken met de woordassociaties van de website Pondr (<http://pondr.space>). En daarna komen de tips van hierboven dan zeker van pas.

Meer lezen?

Hindman, A. H., Wasik, B. A., & Snell, E. K. (2016). Closing the 30 Million Word Gap: Next Steps in Designing Research to Inform Practice. *Child Development Perspectives*, 10(2), 134-139.

